

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Випуск 2

УДК 330.341.1:001.2:316:330:338.2(02.064)

DOI: 10.31339/978-617-7495-99-3/420.2026

Рекомендовано до друку Вченою радою Мукачівського державного університету (протокол №12 від 25 травня 2026 року)

Рецензенти:

ГАЛУС Олександр – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Заслужений діяч науки і техніки України.

КРУТІЙ Катерина – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету.

ЛІБА Наталія – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету.

Редакційна колегія:

ШВАРДАК Маріанна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, голова правління ГО «Спілка науковців України».

ПОПОВИЧ Оксана – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Мукачівського державного університету.

ІВАНОВА Вікторія – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

M58

Міждисциплінарні виміри інновацій: від теорії до практики соціально-економічного розвитку: колективна монографія. Вип. 2 / за ред. М. Швардак, О. Попович, В. Іванової. Мукачево: Мукачівський державний університет – Спілка науковців України, 2026. 420 с.

У монографії розглянуто теоретичні та практичні аспекти інноваційних процесів у контексті сучасного розвитку освіти та соціально-економічної сфери. Акцентовано увагу на широкому спектрі системних інновацій в освітній галузі – від управління безпекою середовища й упровадження новітніх педагогічних технологій до цифровізації мовної підготовки та інклюзивних рішень, а також на проблемах цифрової трансформації бізнесу, інтеграції штучного інтелекту та стратегічного управління людським капіталом у кризових умовах. Відображено погляди вітчизняних дослідників на вирішення актуальних завдань у сферах педагогіки, економіки, менеджменту та соціокультурної діяльності в контексті побудови інноваційного суспільства.

Адресується фахівцям-практикам, науковим і науково-педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам та студентам; усім, хто цікавиться актуальними проблемами інноваційного розвитку суспільства.

ISBN 978-617-7495-99-3

© Мукачівський державний університет, 2026

© Спілка науковців України, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	9
1.1. Штучний інтелект в управлінні підприємством (<i>Олена Бачинська</i>)	9
1.2. Проблеми та перспективи використання штучного інтелекту при побудові профілю кандидата на вакансію (<i>Галина Вербицька</i>)	28
1.3. Інтелектуальні системи обробки даних для моніторингу агроecosистем на основі безпілотних літальних апаратів (<i>Олександр Семіряков</i>)	44
1.4. Формування адаптивної моделі бюджетування підприємств будівельної галузі України в умовах форс-мажору (<i>Оксана Рубцова, Лариса Гусарова</i>)	61
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ	120
2.1. Освітні інновації як чинник розвитку людського капіталу: міждисциплінарний аналіз (<i>Ілона Дичківська</i>)	120
2.2. Освіта як стратегічний ресурс відновлення людського капіталу України в умовах війни: роль ментального капіталу (<i>Олена Пальчук</i>)	147
2.3. Крос-культурні комунікації в системі сучасного менеджменту креативних індустрій (<i>Вікторія Олійник</i>)	168
2.4. Чинники формування якості та безпечності майонезу і їх значення для споживачів на українському ринку (<i>Ольга Юдічева</i>)	187
2.5. Трансформація соціокультурних моделей університетської бібліотеки: від традиційного книгосховища до інноваційного освітньо-наукового хабу (<i>Катерина Мовчан</i>)	210
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ТА СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОСВІТІ	221
3.1. Моніторинг сформованості культури безпеки освітнього середовища як показник якості управління в системі «дитина – заклад освіти – громада» (<i>Маріанна Швардак</i>)	221
3.2. Інноваційні підходи у моделях професійної підготовки майбутніх юристів США та Великої Британії (<i>Віталій Будкевич</i>)	241

3.3. Фасилітативна функція педагога в контексті інноваційних трансформацій освіти (<i>Віталія Палкуш</i>)	258
3.4. Педагогічні умови інтеграції інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти (<i>Оксана Попович, Вікторія Іванова</i>)	277
3.5. Формування професійної компетентності майбутніх операторів з обробки інформації та програмного забезпечення в умовах інноваційних трансформацій освіти (<i>Тетяна Атрощенко, Мирослава Газдик</i>)	301
РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ ВИМІРИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ, ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ІНКЛЮЗИВНІ РІШЕННЯ В ОСВІТІ	323
4.1. Педагогічний дизайн та доступність українсько-англійського словника шрифтом Брайля (<i>Ярослав Сидоренко</i>)	323
4.2. До проблеми формування англомовної лексичної компетентності засобами мобільних технологій (<i>Оксана Липчанко-Ковачик</i>)	343
4.3. Міждисциплінарна інтеграція української та англійської мовної підготовки у військовому ЗВО (<i>Анна Жукова, Світлана Деміхова</i>)	364
ПІСЛЯМОВА	397
БІБЛІОГРАФІЯ	399
НАШІ АВТОРИ	418

4.3. Міждисциплінарна інтеграція української та англійської мовної підготовки у військовому ЗВО

Анна ЖУКОВА²⁰

Світлана ДЕМІХОВА²¹

Анотація. Сучасний етап розвитку системи вищої військової освіти характеризується посиленням вимог до професійної підготовки майбутніх офіцерів, які здатні ефективно діяти в умовах глобальних безпекових викликів, міжнародної взаємодії та стрімкої цифровізації освітнього простору. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема формування професійно-комунікативної компетентності військовослужбовців, що передбачає високий рівень володіння як державною мовою, так і англійською мовою як мовою міжнародного професійного спілкування. Це зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації мовної підготовки у військових закладах вищої освіти, серед яких провідне місце посідає міждисциплінарна інтеграція.

Актуальність дослідження визначається потребою модернізації освітнього процесу у військовому ЗВО на засадах інтеграції змісту навчальних дисциплін, поєднання мовної та професійної складових підготовки, а також упровадження інноваційних педагогічних технологій, що сприяють розвитку комунікативної, аналітичної та стратегічної компетентностей майбутніх офіцерів. Інтеграція української та англійської мовної підготовки дозволяє забезпечити цілісність освітнього процесу, підвищити мотивацію курсантів до вивчення мов і максимально наблизити навчання до реальних професійних потреб.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про міждисциплінарну інтеграцію мовної підготовки у військовому закладі вищої освіти, уточненні змісту й структури професійно-комунікативної компетентності майбутнього офіцера, а також у теоретичному обґрунтуванні моделі інтегрованої українсько-англійської мовної підготовки. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання розробленої інтеграційної моделі мовної підготовки, методичних рекомендацій та діагностичного інструментарію у практиці військових закладів вищої освіти для підвищення якості підготовки майбутніх офіцерів до професійної комунікації в національному та міжнародному середовищі.

Ключові слова: глобальні безпекові виклики, цифровізація освітнього простору, професійно-комунікативна компетентність військовослужбовців, міждисциплінарна інтеграція, модернізація освітнього процесу, інноваційні педагогічні технології, інтегрована українсько-англійської мовна підготовка.

²⁰ Анна ЖУКОВА – професор кафедри іноземних мов, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна.

²¹ Світлана ДЕМІХОВА – викладач кафедри гуманітарних наук, Інститут психологічної підтримки, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна

Вступ. Проблема міждисциплінарності в освітньому процесі широко обговорюється в сучасному науковому дискурсі. Насамперед слід зазначити, що хоча теорія міждисциплінарності сформувалася у XX столітті, сучасні дослідниці Т. Аугсбург, Дж. Ганн, Дж. Кляйн та інші вбачають її витoki ще в давньогрецькій філософії, підкреслюючи ідеї «єдиної науки», цілісного знання та інтеграції різних сфер пізнання. Поняття «міждисциплінарність» (interdisciplinarity) набуло актуальності у 20-х роках XX століття переважно в соціальних науках і трактувалося як використання ідей та підходів більше ніж однієї наукової дисципліни.

Широкого поширення термін набув завдяки Організації економічного співробітництва та розвитку, яка у 1970 році провела перший міжнародний науковий семінар, за підсумками якого було підготовлено звіт «Міждисциплінарність: проблеми викладання та досліджень в університетах». У цьому документі міждисциплінарність розглядалася як різні форми взаємодії – від простого обміну ідеями до глибокої інтеграції концепцій, методології, процедур, термінології, даних та організації освітньо-наукової діяльності. Дослідники наголошували, що надмірна дисциплінарна розрізненість знижує ефективність наукової роботи, тому важливим завданням стає синтез знань із різних галузей. У зв'язку з цим постало питання впровадження міждисциплінарного підходу в університетській освіті та наукових дослідженнях (Іщенко, 2022, с. 257).

Сьогодні міждисциплінарність є поєднанням парадигм, методів, ідей тощо двох чи більше наук, галузей, академічних дисциплін задля виконання певних освітніх та/або наукових завдань, які за своєю суттю можуть бути як глобальними так і локальними. Глобальне завдання передбачає, до прикладу, підготовку спеціалістів за міждисциплінарними освітніми (освітньо-професійними, освітньо-науковими) програмами, тобто такими, що змістовно вибудовуються на перетині двох або декількох спеціальностей (Машкіна, 2017, с. 270). Локальні завдання передбачають імплементацію принципів міждисциплінарності у навчальні, науково-дослідні та інші практики учасників

освітнього процесу – виконання наукових робіт, дослідницьких проєктів, студентських курсових та інших проєктів, кваліфікаційних робіт тощо на перетині двох або декількох академічних (навчальних) дисциплін (Третько, 2013, с. 100).

А. Колот, обґрунтовуючи поняття міждисциплінарності у широкому розумінні, зосереджує увагу на зіткненні, взаємопроникненні, синергії різних наук (дисциплін), що «передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання» (Колот, 2014, с. 77).

У вузькому значенні «міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук (дисциплін), появи інтегрованих продуктів, проєктів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово важливим і для науки, і для освіти» (Колот, 2014, с. 77).

Схожі акценти проставлені і в Оксфордському словнику, згідно з яким результатом міждисциплінарного пошуку стає нове, якісно вище за попереднє знання, що здобувається шляхом перенесення дослідницьких підходів з однієї сфери в іншу (NATO Standardization Office, 2014, с. 20).

Таким чином, міждисциплінарність передбачає перетин «традиційних меж» між різними науковими школами або академічними дисциплінами. Міждисциплінарний підхід застосовують до складних тем, які можна зрозуміти лише поєднавши знання та методи двох або більше наукових галузей. Багато сучасних проблем вимагають саме такого підходу. Наприклад, питання охорони здоров'я, соціальної нерівності та дискримінації, екології та інші не можна повністю дослідити в межах однієї науки чи спеціальності. Для їх ефективного вирішення потрібні фахівці, які можуть працювати на перетині різних дисциплін, бачити ситуацію комплексно та враховувати різні аспекти. Саме таких універсальних спеціалістів потребує сучасний ринок праці, який відзначається високою динамічністю як загалом, так і на рівні окремих професій. Окрім того, міждисциплінарність не є «даниною моді» та сліпим прагненням

«підлаштуватися» під європейські стандарти освіти. Вона є нагальною необхідністю і запорукою повноцінної реалізації компетентнісного підходу, ефективності освітніх програм та успіху сучасного загалом (Нечітайло, 2020, с. 16).

Міждисциплінарність у наукових дослідженнях передбачає, що окремі науковці можуть використовувати методи з інших галузей для розв'язання питань у межах своєї основної спеціальності. Наприклад, соціологи можуть застосовувати певні тестові методики психології для збору даних у дослідженнях маленьких дітей, які не можуть працювати зі стандартними опитувальниками (Нечітайло, 2020, с. 16).

У сфері викладання міждисциплінарність означає використання педагогічних методів і технологій, які допомагають встановлювати логічні зв'язки між змістом різних навчальних дисциплін. Так, одним із підходів може бути проведення занять або цілих навчальних модулів командою викладачів із різних галузей, які спільно демонструють комплексний підхід до вивчення певної теми курсу. Слід зазначити, що спеціальна підготовка викладачів до такої командної роботи застосовується, наприклад, у Ворицькій інтернаціональній академії вищої освіти (Велика Британія) (Dziuba, 2025, с. 110).

Головними принципами міждисциплінарності є: цілісність знань, що забезпечує формування системного бачення професійної діяльності; професійна спрямованість, орієнтована на реальні завдання військової служби; інтегративність, яка передбачає взаємодію різних навчальних дисциплін; контекстність навчання, що враховує специфіку майбутньої професійної діяльності; практична орієнтація, спрямована на застосування знань у реальних або змодельованих ситуаціях.

У військовому освітньому середовищі міждисциплінарність виступає не тільки педагогічним принципом, але й необхідною умовою підготовки офіцера, здатного ефективно діяти в багатофакторних умовах сучасних операцій. Однією з ключових тенденцій розвитку сучасної освіти є впровадження компетентнісного підходу, який орієнтує освітній процес не стільки на

накопичення знань, скільки на формування здатності застосовувати їх у професійній діяльності. У контексті військової освіти це означає підготовку офіцера, який володіє комплексом професійних, управлінських, комунікативних, аналітичних та етичних компетентностей.

Компетентнісний підхід передбачає інтеграцію знань, умінь, навичок, цінностей і досвіду, що безпосередньо співвідноситься з ідеєю міждисциплінарності. Формування професійно-комунікативної компетентності, зокрема українською та англійською мовами, стає необхідною складовою професійної підготовки офіцера, адже ефективна комунікація є важливим інструментом управління, координації дій підрозділів та міжнародної взаємодії. У військовому ЗВО компетентнісний підхід реалізується через практико орієнтоване навчання, моделювання службових ситуацій, міжпредметні завдання та інтегровані освітні модулі, які дозволяють майбутнім офіцерам формувати здатність діяти в реальних умовах служби.

Слід зазначити, що підготовка сучасного офіцера потребує гармонійного поєднання гуманітарної та професійної складових освіти. Гуманітарні дисципліни формують світогляд, етичні орієнтири, комунікативну культуру, уміння аналізувати соціальні процеси, тоді як професійні дисципліни забезпечують спеціальні військово-прикладні знання та практичні навички. Інтеграція цих компонентів сприяє формуванню особистості офіцера, здатного не лише виконувати професійні завдання, а й ефективно взаємодіяти з особовим складом, цивільним населенням та міжнародними партнерами. Особлива роль у цьому процесі належить мовній підготовці, яка виступає сполучною ланкою між гуманітарною та професійною освітою, забезпечуючи розвиток професійного мовлення, аналітичного мислення та міжкультурної комунікації.

Отже, міждисциплінарність у сучасній освіті виступає важливим інструментом інтеграції знань і методів різних дисциплін задля вирішення складних освітніх, професійних і наукових завдань. Вона забезпечує формування комплексних компетентностей, системного бачення, здатності до ефективної

професійної діяльності та адаптації до динамічного ринку праці, зокрема в умовах підготовки офіцерів, де синтез гуманітарної та професійної освіти сприяє розвитку аналітичного, комунікативного й міждисциплінарного мислення.

Зміни, які відбулися в останні десятиліття в українському суспільстві, підвищили вимоги до фахівців у різних сферах професійної діяльності. Не є винятком і військові, до яких такі вимоги ставляться як у вигляді суспільних очікувань, так і в нормативно-правовій формі. Поряд з високим рівнем розвитку професійних якостей, велике значення надається особистісним характеристикам та поведінковим особливостям майбутніх офіцерів, а також кожен офіцер повинен вміти вести переговори, реагувати на критику, адаптуватися до різних видів спілкування та застосовувати різні комунікативні стратегії залежно від ситуації. Окрім того, важливо володіти навичками міжкультурної комунікації, щоб ефективно взаємодіяти з представниками різних соціокультурних груп.

Відтак, важливим поняттям в умовах сьогодення є поняття «професійно-комунікативна компетентність офіцера». Н. Калинюк зазначає, професійно-комунікативну компетентність можна визначити як особистісне утворення особистості, яке включає комплекс комунікативних знань, навичок, умінь, якостей, які дозволяють здійснювати ефективне спілкування у професійній сфері, реалізовувати постійне самовдосконалення й самоосвіту. За словами Н. Калинюк, професійно-комунікативна компетентність формується на ґрунті загальної комунікативної компетентності особистості в умовах конкретної професійної діяльності (Калинюк, 2013, с. 117-118).

Е. Манжос визначає професійно-комунікативну компетентність як інтегративну сукупність якостей та вмінь, що вміщує універсальні способи пошуку, отримання, обробки, подання та передавання інформації, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизацію та перетворення інформації в знання (Манжос, 2016, с. 130).

О. Шломенко визначає професійно-комунікативну компетентність фахівця як інтегроване утворення, що дає можливість організовувати людині свідому діалогічну взаємодію під час професійного спілкування з окремими людьми або

групами співпрацівників, яке забезпечує підтримку цієї взаємодії у звичайних та екстремальних ситуаціях. Важливими характерними ознаками професійно-комунікативної компетентності є також сформованість в особистості вмінь розуміти мотиви й стилі ділової поведінки інших учасників ділового спілкування, досягати поставлених цілей за допомогою вибору найбільш ефективних шляхів реалізації комунікації, використовувати різні прийоми й технології здійснення комунікативних актів (Шоломенко, 2011, с. 189).

І. Ковальчук під професійно-комунікативною компетентністю майбутнього офіцера розуміє «складне інтегративне утворення, що являє собою сукупність професійно-комунікативних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, яке забезпечує успішне спілкування у військово-професійній сфері» (Ковальчук, 2018, с. 72).

Показником рівня розвитку професійно-комунікативної компетентності військових фахівців є успішність реалізації основних функцій міжособистісної взаємодії: комунікаційної (обмін інформацією); перцептивної (взаємосприйняття, взаємооцінювання та рефлексія між партнерами у спілкуванні); інтерактивної (взаємодія партнерів в спілкуванні) і власних цілей у спілкуванні (Ковальчук, 2018, с. 71).

До змісту професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів належать мотиви, ставлення, особистісні риси, знання, навички, уміння та досвід (табл. 4.1).

Таблиця 4.1.

Предметний зміст професійно-комунікативної компетентності

Компоненти предметного змісту	У професійно-комунікативній компетентності ці компоненти проявляються як:
Мотиви	пізнавальні, запобігання невдач, самовдосконалення
Досвід	досвід у застосуванні професійнокомунікативних знань, умінь, навичок тощо
Знання	знання способів дії в професійно-комунікативних ситуаціях, сформованість понятійного апарату стосовно діяльності тощо
Навички та вміння	навички діяти певним чином для вирішення професійно-комунікативних завдань

Ставлення	активне, творче ставлення до вивчення гуманітарних дисциплін, позитивне бачення себе як суб'єкта іншомовної комунікації
Особистісні риси	здібності, нахили до раціоналізації вивчення гуманітарних дисциплін, здатність до самостійних дій тощо

Джерело: (Ковальчук, 2018, с. 75-76).

Головними компонентами професійно-комунікативної компетентності є: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий та професійно важливі особистісно-комунікативні якості (Ковальчук, 2018, с. 77).

Так, ціннісно-мотиваційний компонент базується на мотивах і потребах майбутнього офіцера, які визначають спрямованість його професійно-комунікативної діяльності. Професійна спрямованість передбачає усвідомлення цілей і завдань такої діяльності, наявність здатності та бажання постійно вдосконалювати власну підготовку через саморозвиток і самоосвіту. Вона включає зацікавленість у застосуванні професійно-комунікативних знань під час участі в миротворчих операціях, володіння основами міжкультурного іншомовного спілкування, розвиток потреби у пізнанні іншомовної та загальної культури, формування наукового світогляду та аналітичних навичок, розвиток індивідуального стилю опанування професійно-комунікативної компетентності та умінь до самоосвітньої діяльності.

Когнітивний компонент передбачає опанування системою знань, які забезпечують ефективне виконання професійно-комунікативної діяльності. До них належать знання професійно значущих дисциплін, зокрема гуманітарних (українська мова за професійним спрямуванням, англійська мова, історія України та українського війська, філософія, військова педагогіка та психологія), а також військово-спеціальних дисциплін (стройова підготовка, військова топографія, стрілецька зброя тощо). Крім того, важливим є знання культури міжособистісної взаємодії у військовому середовищі, включно з моделями вербального та невербального спілкування, притаманного військовослужбовцям інших країн, та дотриманням норм універсальної теорії ввічливості. Розвиток когнітивного компоненту передбачає поглиблення самопізнання майбутніх

офіцерів та набуття ними необхідних професійно-комунікативних знань для успішної діяльності.

Діяльнісно-поведінковий компонент професійно-комунікативної компетентності включає не лише предметно-інформаційне забезпечення формування цієї компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, а й практичне володіння професійно значущими вміннями та навичками, зокрема:

- ефективне спілкування з військовослужбовцями інших країн;
- постійне поповнення знань, умінь і навичок у гуманітарних дисциплінах та військовій сфері;
- вибір та виконання пошукових професійно-комунікативних завдань;
- аналіз власних помилок у іншомовному спілкуванні та визначення їх причин;
- усвідомлення термінологічних військових одиниць та їх відповідностей у рідній мові в різних комунікативних ситуаціях;
- пошук професійно-комунікативної інформації в одномовних словниках та правильне її застосування;
- адаптація отриманих знань до вирішення військових завдань відповідно до конкретної ситуації;
- орієнтація у військовій справі та прийняття адекватних рішень;
- розв’язання проблемних професійно-комунікативних завдань;
- складання та читання карт ведення військових операцій;
- моделювання професійно-комунікативних ситуацій;
- організація колективного пошуку рішень професійно-комунікативних проблем у навчанні;
- накопичення досвіду практичного вирішення військово-комунікативних завдань та регулювання власної поведінки під час застосування різних форм ПКК.

Таким чином, діяльнісно-поведінковий компонент охоплює шість груп умінь: комунікативні, пізнавальні, адаптивні, проєктні, організаційні та контрольні, які включають рефлексивний аспект.

Професійні якості військовослужбовця – це сукупність бойових, духовно-культурних, морально-психологічних, фізичних, технічних здібностей, знань, навичок і вмінь, дії яких застосовують військовослужбовці для реалізації обов’язків і функцій у процесі військової служби. У спеціальній літературі описано військово-професійні якості, що включають дисциплінованість, компетентність, командирську волю, організаторські здібності, творчу активність, психологічні та фізичні якості. До якостей також належать морально-політичні – політична свідомість, переконаність, моральність; професійно-бойові – компетентність, дисциплінованість, командирська воля; психологічні – психологічна стійкість, професійна адаптація; фізичні – витривалість, сила, спритність, швидкість у діях та професійно-комунікативні. До здібностей належать організаторські та творчі здібності військовослужбовців (Ковальчук, 2018, с. 85).

Варто наголосити, що мовна особистість офіцера формується на базі інтеграції лінгвістичних, соціокультурних та професійних компетенцій. Вона визначає здатність військового не тільки адекватно використовувати мову для виконання службових завдань, але й проявляти лідерські якості, підтримувати моральний дух особового складу та здійснювати ефективну комунікацію у кризових ситуаціях. Мовна особистість офіцера характеризується високим рівнем комунікативної гнучкості, чутливістю до контексту та здатністю адаптувати стиль спілкування залежно від ситуації та аудиторії.

Українська мова є фундаментом професійної та національної ідентичності офіцера. Володіння державною мовою забезпечує не лише ефективну внутрішню комунікацію у Збройних Силах України, а й зміцнює патріотичне виховання, формує ціннісні орієнтири та усвідомлення національної належності. У контексті військової освіти українська мова слугує основою для розвитку професійної

термінології, офіцерського мовлення та здатності до аналітичної діяльності в національному контексті.

В умовах інтеграції України до євроатлантичних безпекових структур та активної участі у міжнародних навчаннях і операціях англійська мова стає ключовим інструментом професійної комунікації. Вона дозволяє офіцеру ефективно взаємодіяти з іноземними партнерами, брати участь у міжнародних переговорах, обмінюватися досвідом, формувати спільні стратегії та дотримуватися стандартів НАТО та інших міжнародних організацій. Володіння англійською мовою сприяє підвищенню професійного авторитету офіцера та розширює можливості для міжнародної кар'єрної мобільності.

Отже, професійно-комунікативна компетентність офіцера є комплексною характеристикою, яка поєднує лінгвістичні, соціокультурні та професійні компетенції, забезпечуючи ефективну комунікацію у військовій діяльності. Вона охоплює знання, уміння, навички, особистісні якості та мотиви, що дозволяють адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, здійснювати міжособистісну та міжкультурну взаємодію, приймати обґрунтовані рішення і підтримувати моральний дух особового складу. Професійно-комунікативна компетентність є ключовим чинником підготовки сучасного офіцера, здатного ефективно виконувати професійні завдання у національному та міжнародному контексті.

Мовна підготовка у військових закладах вищої освіти здійснюється на основі чіткої нормативно-правової та стандартної бази, яка визначає зміст, обсяг та очікувані результати навчання. Це дає можливість формувати професійно-комунікативну компетентність курсантів на національному й міжнародному рівні, забезпечуючи готовність офіцера до ефективної діяльності в умовах сучасних безпекових викликів.

Державні освітні стандарти України регламентують вимоги до змісту, обсягу та рівня підготовки фахівців у військових ЗВО. Вони визначають обов'язкові дисципліни, серед яких українська та іноземна мови; очікувані компетентності, що формуються у курсантів, зокрема професійно-

комунікативну; форми оцінювання знань і навичок, включно з тестуванням, практичними заняттями та моделюванням службових ситуацій. До того ж ці стандарти забезпечують системність і послідовність мовної підготовки, узгоджуючи її з вимогами військово-професійної діяльності та державними освітніми цілями.

З метою підвищення рівня мовної підготовки в ЗСУ та визначення шляхів зростання її ефективності й чіткого переліку необхідних заходів зі створення безперервної системи розвитку іншомовної компетентності військовослужбовців ЗСУ під час їхньої службової діяльності (роботи) було розроблено «Дорожню карту вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України (на 2021–2025 роки)» (Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у ЗСУ, 2021, с. 23), яка є керівним документом для всіх військових закладів вищої освіти України. У нашій державі діють також «Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України» (рішення Міністра оборони України від 08 серпня 2019 року № 1524/з/84) (Основні засади мовної підготовки особового складу у системі МО України, 2019, с. 19). Цей документ встановлює стратегічні напрями мовної підготовки військовослужбовців, визначає її цілі, пріоритети та організаційні принципи. Він регламентує формування професійно-комунікативної компетентності, визначає обов'язковість вивчення української та іноземних мов, підкреслює необхідність інтеграції мовної підготовки з професійною діяльністю та забезпечення відповідності стандартам НАТО і міжнародним вимогам.

«Інструкція про курси іноземних мов у Збройних Силах України» (наказ Міністерства оборони України від 23 травня 2017 року № 286, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15 липня 2017 року № 746/30614) (Про затвердження Інструкції про курси іноземних мов у Збройних Силах України, 2017, с.13) регламентує організацію та проведення курсів іноземних мов для особового складу ЗСУ, встановлює порядок набору слухачів, тривалість і форми навчання, а також критерії оцінювання рівня володіння мовою. Інструкція

забезпечує системність і ефективність підготовки, орієнтуючи її на професійні потреби військових та вимоги міжнародних стандартів, зокрема STANAG 6001.

Важливе значення мають міжнародні стандарти мовної підготовки у військовому ЗВО. Міжнародні стандарти мовної підготовки – це узгоджені правила, процедури, термінологія, протоколи та технічні вимоги, що регулюють процеси обміну інформацією між військовими структурами різних країн. Вони скеровані на забезпечення взаємосумісності засобів зв'язку, єдності командування та оперативності рішень. Такі стандарти розробляються та затверджуються міжнародними організаціями, як-от НАТО або ООН, і включають мовні вимоги (здебільшого це англійська як основна мова спілкування), технічні характеристики обладнання та процедури безпеки для захисту конфіденційної інформації. На цей момент в Україні запроваджено близько 315 стандартів НАТО. Це загальні правила між всіма членами альянсу та країн-партнерів. Інтеграція українських військових в НАТО також потребує відповідного рівня підготовки, а ті, хто планують брати участь у міжнародних місіях, навчаннях або роботі в структурах НАТО повинні знати англійську мову (Лагодинський, 2018, с. 301).

Для підготовки офіцерів, які здатні ефективно взаємодіяти у міжнародному середовищі, використовується стандарт НАТО STANAG 6001, що визначає рівні володіння англійською мовою за чотирма навичками: читання, слухання, говоріння та письмо. STANAG або Standartization Agreement, Стандарт НАТО – це міжнародний договір, який діє в країнах НАТО та країнах-партнерах. Одна із численних угод цього договору, а саме STANAG 6001, стосується стандартів володіння іноземною мовою для військовослужбовців. Відповідно до стандарту STANAG проводиться тестування та видається відповідний сертифікат. В нашій державі цей іспит проводиться відповідно до наказу Міністра оборони України.

Успішна здача іспиту засвідчує, що військовий фахівець володіє іноземною мовою на рівні, що є достатнім для іншомовного спілкування у певних професійних галузях. Головним методом навчання на курсах підготовки до

іспиту є комунікативний метод. Отримати свідоцтво STANAG мають право кандидати, які пройшли відповідне навчання на базі військових навчальних закладів та успішно склали іспит. Навчатися на курсах іноземних мов мають право військовослужбовці й працівники ЗСУ, які рекомендовані головними замовниками підготовки та які відповідають принаймні одному критерію відбору (Гарькавий, 2023, с. 60).

Слід зазначити, що кандидати для навчання із числа працівників ЗСУ відбираються за такими критеріями:

- кандидат обіймає посаду, що передбачає застосування іноземної мови, або перебуває в резерві кандидатів на таку посаду;
- кандидат претендує на скерування на роботу за кордон у складі національних контингентів, багатонаціональних органів військового управління, національного персоналу, у закордонних дипломатичних установах України, міжнародних організаціях, на навчання;
- кандидат бере участь у міжнародних заходах.

За стандартом STANAG 6001 визначається рівень володіння іноземною мовою, всі рівні відповідають CEFR:

- Level 0 (A1) – No proficiency (без практичних навичок);
- Level 1 (A2) – Survival (рівень виживання);
- Level 2 (B1) – Functional (функціональний рівень);
- Level 3 (B2) – Professional (професійний рівень);
- Level 4 (C1) – Expert (експертний рівень);
- Level 5 (C2) – Highly-articulate native (досконалий).

Іспит STANAG 6001 значущий для визначення та підтримки рівня мовної підготовки військового персоналу, а також для забезпечення ефективного спілкування та співпраці у міжнародному військовому середовищі, покращенню співробітництва й взаєморозуміння у міжнародних операціях та інших спільних діях (Irwanto, 2023, с. 223).

Отже, мовна підготовка у військових закладах вищої освіти ґрунтується на чіткій нормативно-правовій та стандартній основі, що забезпечує формування професійно-комунікативної компетентності курсантів на національному й міжнародному рівнях. Використання державних стандартів, дорожніх карт та міжнародних норм, зокрема стандарту НАТО STANAG 6001, гарантує системність навчання, готовність до виконання службових завдань і ефективну взаємодію у міжнародному військовому середовищі.

Модель інтегрованої українсько-англійської мовної підготовки у військовому ЗВО спрямована на забезпечення формування високого рівня професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Розроблена нами модель поєднує знання та навички з української та англійської мов із професійними військовими компетенціями, враховуючи сучасні вимоги до міжкультурної та міжнародної взаємодії. Зобразимо цю модель на рис. 4.1.

Рис. 4.1. Модель інтегрованої українсько-англійської мовної підготовки

Джерело: розроблено автором самостійно.

Зазначимо, що концептуальними засадами розробленої моделі є компетентнісний підхід, міждисциплінарність, практична орієнтованість,

модульність і адаптивність, інноваційність та цифровізація. Так, компетентнісний підхід передбачає орієнтацію на формування комплексної професійно-комунікативної компетентності, яка включає знання, навички, вміння та ціннісні орієнтири офіцера; міждисциплінарність – це інтеграція мовної та професійної підготовки, що дозволяє курсантам одночасно опановувати українську і англійську мови у професійно орієнтованому контексті; практична орієнтованість передбачає розвиток мовної компетентності через реальні професійні ситуації, моделювання службових завдань та міжкультурні комунікаційні вправи; модульність та адаптивність – це можливість коригування змісту й форм навчання залежно від рівня підготовки курсантів, спеціалізації та сучасних безпекових викликів; інноваційність і цифровізація полягає у використанні сучасних технологій, LMS-платформ, електронних корпусів текстів та мультимедійних матеріалів для підвищення ефективності навчання.

Щодо принципів інтеграції змісту дисциплін, то вони є такими:

1) принцип змістовної взаємодії – навчальні матеріали української та англійської мов подаються у взаємопов'язаному контексті, що відповідає професійним завданням офіцера;

2) принцип послідовності та системності – зміст дисциплін побудований так, щоб послідовно формувати мовні й професійні компетентності, забезпечуючи плавний перехід від базового рівня до складних комунікативних ситуацій;

3) принцип інтеграції професійної термінології – навчання здійснюється через використання спеціальної термінології та моделювання службових завдань, що сприяє одночасному засвоєнню мовного і професійного матеріалу;

4) принцип міжкультурної орієнтації – акцент на вивченні стандартів міжнародного військового спілкування та розвитку навичок адаптації до різних соціокультурних контекстів.

Варто наголосити, що представлена вище модель передбачає інтеграцію мовної підготовки з професійними дисциплінами таким чином: українська мова – це розвиток офіцерського мовлення, формування національної ідентичності, використання професійної термінології у внутрішньому командуванні та документації, англійська мова – це підготовка до міжнародної взаємодії, ведення переговорів, участь у багатонаціональних операціях та виконання стандартів НАТО (STANAG 6001, G1200), а професійні дисципліни – військово-спеціальні знання включають військову тактику, топографію, стратегічну комунікацію та моделювання службових ситуацій, що поєднуються з мовними вправами. Вважаємо, що поєднання цих складників забезпечує цілісну підготовку офіцера, який здатний ефективно комунікувати у будь-якому професійному й міжнародному контексті.

Отже, розроблена модель інтегрованої українсько-англійської мовної підготовки у військовому ЗВО забезпечує цілісний та системний підхід до формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Її концептуальні засади, принципи інтеграції змісту дисциплін та поєднання мовної й професійної складових створюють умови для ефективної підготовки військового фахівця, здатного до якісної комунікації як у національному, так і в міжнародному середовищі. Реалізація моделі сприятиме розвитку мовної особистості офіцера, формуванню навичок міжкультурної взаємодії, використанню професійної термінології та готовності до виконання службових завдань відповідно до сучасних стандартів військової освіти.

Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів потребує впровадження інноваційних методик навчання, що забезпечують поєднання мовної й професійної підготовки, розвиток критичного мислення, здатність до прийняття рішень і ефективної комунікації в реальних умовах служби тощо. Застосування сучасних педагогічних технологій сприяє активізації навчальної діяльності курсантів, розвитку самостійності та набуттю практичного досвіду професійного спілкування. Далі розглянемо детальніше

інноваційні методики формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

Так, одним із інноваційних інструментів формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів є CLIL-підхід. CLIL-підхід (Content and Language Integrated Learning) передбачає інтегроване вивчення предметного змісту й мови, коли іноземна або державна мова виступає інструментом опанування професійних знань. Основу CLIL-підходу становлять так звані «чотири С»: Content (зміст), Communication (комунікація), Cognition (мислення) та Culture (культура). Їх поєднання забезпечує не тільки засвоєння предметних знань, але й розвиток комунікативної компетентності, критичного мислення та міжкультурної чутливості. Дослідники зазначають, що CLIL створює «безпечне й розвивальне навчальне середовище», де здобувачі освіти працюють з автентичними матеріалами та поступово використовують іноземну мову. Водночас ефективність цього підходу залежить від високої професійної готовності викладача, який повинен поєднувати предметну експертизу з методичними навичками формування іншомовних компетентностей (Добровольська, 2025, с. 46).

У військовому освітньому середовищі цей підхід дозволяє поєднувати мовну підготовку з вивченням тактики, стратегічних комунікацій, військової термінології та службових процедур. Застосування CLIL-підходу забезпечує розвиток професійного мовлення у реальному фаховому контексті, формування навичок використання спеціальної термінології, підвищення мотивації курсантів завдяки практичній спрямованості навчання, розвиток міжкультурної компетентності та готовності до міжнародної взаємодії. Однак ефективність CLIL-підходу потребує системної підтримки на інституційному та державному рівнях, а також спеціальної підготовки викладачів для інтеграції іншомовного контенту без втрати академічної якості.

Кейс-метод також посідає важливе місце серед інноваційних методик формування професійно-комунікативної компетентності. Кейс, на думку науковців, – це метод навчання, який ґрунтується на реальних ситуаціях, які

спрямовані на розвиток комунікативних здібностей майбутніх фахівців. Це фаховий епізод, життєва історія, що несе необхідну інформацію для прийняття рішення, розв'язання професійної проблеми чи конфлікту. Зміст цього методу полягає в самостійному ознайомленні з поданою ситуацією, в самостійному аналізі проблеми, пошуку шляхів вирішення питання та пропонування свого рішення під час обговорення з іншими учасниками. Важливим аспектом впровадження кейс-методу, є принципова зміна функціональних обов'язків викладача (Лавінда, 2019, с. 107).

У військовій освіті кейси можуть включати сценарії прийняття рішень, командування підрозділом, комунікацію в умовах стресу або міжнародної взаємодії. Загалом запровадження кейс-методу сприяє розвитку персональної активності суб'єктів освітнього процесу, збільшує кількість позитивно налаштованих та вмотивованих до навчання курсантів, забезпечує плідне опанування знаннями й безперервний розвиток майбутнього офіцера, формує його індивідуальні ознаки й професійну компетентність. До того ж ефективним є моделювання службових ситуацій, що дозволяє курсантам застосовувати мовні знання у професійному контексті, відпрацьовувати навички переговорів, командування й координації, розвивати здатність швидко реагувати на зміни ситуації та формувати впевненість у професійному спілкуванні.

Метод дебатів, проведення брифінгів і вправи зі стратегічних комунікацій спрямовані на розвиток аргументації, переконливого мовлення, уміння вести публічний діалог і працювати з аудиторією. Вони дозволяють майбутнім офіцерам удосконалювати навички структурованого висловлювання думок, аналізу інформації та її представлення в офіційно-діловому форматі. Крім того, за допомогою цих методів курсанти мають можливість навчитися сприймати інші точки зору, вести аргументовану дискусію, виходячи з різних культурних контекстів, що допомагає розвивати толерантність, повагу до інших культур, а також покращує здатність до конструктивного розв'язання міжкультурних проблем (Шмідт, 2025, с. 177).

Проектне навчання передбачає самостійну або групову діяльність курсантів, спрямовану на розроблення практичного продукту або розв'язання конкретної професійної проблеми. Проблемно-орієнтоване навчання, своєю чергою, ґрунтується на вирішенні складних завдань, що потребують інтеграції знань із різних дисциплін. Ці підходи дозволяють формувати навички командної роботи та відповідальності, розвивати вміння досліджувати, аналізувати й систематизувати інформацію, поєднувати мовну підготовку з професійною діяльністю та стимулювати самоосвіту та саморозвиток курсантів.

Інноваційні методики навчання є важливим засобом формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, адже вони забезпечують інтеграцію мовної та професійної підготовки, розвиток критичного мислення, комунікативної активності й практичних умінь. Використання CLIL-підходу, кейс-методу, моделювання службових ситуацій, дебатів, брифінгів, стратегічних комунікацій, а також проектного й проблемно-орієнтованого навчання сприяє наближенню освітнього процесу до реальних умов військової діяльності. Застосування цих методик забезпечує формування в курсантів здатності ефективно взаємодіяти у професійному та міжкультурному середовищі, підвищує мотивацію до навчання та сприяє розвитку мовної особистості сучасного військового лідера.

Сучасна військова освіта дедалі активніше інтегрує цифрові технології, які сприяють підвищенню якості освітнього процесу, розширенню доступу до навчальних ресурсів та розвитку самоосвітньої активності курсантів. Використання цифрових інструментів забезпечує гнучкість освітнього процесу, індивідуалізацію навчання, формування навичок самостійної роботи, а також підготовку майбутніх офіцерів до ефективної діяльності в інформаційно насиченому середовищі.

Використання цифрових технологій докорінно змінюють підходи до організації самоосвітньої активності, створюючи для них нові можливості для навчання та розвитку кожної особистості, зокрема забезпечуючи легкий доступ до знань, даючи можливість навчатися в будь-який час і в будь-якому місці

розташування. Ключове місце серед цих технологій займають ті, що реалізуються завдяки мережі інтернет.

Інтерактивні цифрові інструменти й мультимедійні ресурси підвищують зацікавленість і мотивацію до навчання, роблять процес ефективнішим і цікавішим. До цієї групи цифрових технологій, які можна ефективно застосовувати для організації самостійної навчальної курсантів, належать такі: електронні підручники, енциклопедії, практикуми, тренажери, лекторії тощо; контролюючі програми-тести, навчальні відеофільми тощо. Окреме місце займають інтерактивні тренажери та симулятори, які моделюють реальні умови для практичного навчання. До прикладу, платформи SimScale (інженерія), CodeCombat (програмування) або Virtual Labs (STEM-освіта) допомагають курсантам застосовувати теоретичні знання на практиці у безпечному середовищі. Важливими додатковими засобами для організації самостійної навчальної діяльності здобувачів є лекції та відеоуроки на YouTube чи подкасти на Spotify, які дозволяють візуалізувати складні концепції (Гончарова, 2023, с. 5).

Не менш популярними є електронні бібліотеки та бази даних, зокрема Google Scholar, JSTOR чи eLibrary. Вони забезпечують доступ до академічної літератури та наукових статей, однак часто мають платний доступ до повнотекстових матеріалів. Нарешті, соціальні мережі та онлайн-спільноти (Facebook, Telegram-канали чи форуми на Reddit) сприяють обміну знаннями та забезпеченню взаємної підтримки. Вони дозволяють знаходити однодумців, брати участь у вебінарах та дискусіях. Ефективними інструментами для здійснення самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти є такі освітні платформи, як Coursera, edX, Udemy, Prometheus та Khan Academy. Вони пропонують широкий вибір дисциплін, починаючи від мов та закінчуючи курсами з програмування та бізнесу (Interdisciplinarity. University of Warwick, 2025).

Чільне місце в організації самоосвітньої діяльності курсантів займають системи управління навчанням, найбільш поширеною з яких є система Moodle. Кожна з таких систем являє собою інтернет-ресурс, на якому розміщені відповідні освітні елементи. Як правило, LMS включає: навчальні та методичні матеріали в різній формі (файли, презентації, відео, графіка тощо), зокрема завдання для самостійної роботи; можливості спілкування між учасниками освітнього процесу в режимі on-line та off-line; різні організаційно-адміністративні завдання; процедуру контролю результатів навчання. Указана система зокрема передбачає ведення викладачем журналу з виставленням оцінок та відображенням статистичних даних про курсантів, що віддзеркалює процес опанування ними того чи іншого навчального курсу (Курільченко, 2024 с. 57). Ефективними інструментами для організації самостійної діяльності курсантів є також такі цифрові інструменти, як Google Classroom, Microsoft Teams, Zoom тощо.

Поширеним засобом для організації самостійної навчальної діяльності курсантів є мобільні пристрої, які забезпечують доступ до різних освітніх ресурсів. Так, перша в історії мобільна програма для навчання World Academy Online пропонує різні освітні ресурси, у тому числі безкоштовні лекції та курси провідних університетів і бізнес-шкіл. Для організації самоосвітньої навчальної діяльності активно використовуються також такі мобільні додатки, як Duolingo, Quizlet, Photomath і SoloLearn, що гарантують інтерактивний формат навчання шляхом упровадження гейміфікації (Курільченко, 2024 с. 58).

Слід зауважити, що використання цифрових технологій в освітньому процесі актуалізує питання академічної доброчесності. Майбутні офіцери повинні вміти коректно працювати з інформаційними джерелами, дотримуватися правил цитування, уникати плагіату та відповідально ставитися до результатів власної навчальної діяльності. До того ж значущим складником розвитку самоосвітньої активності курсантів є рефлексія та самооцінювання, які сприяють усвідомленню власного прогресу й визначенню напрямів подальшого розвитку. Цифрові технології дозволяють використовувати електронні

портфоліо, онлайн-щоденники навчання, системи автоматичного оцінювання та аналітичні інструменти відстеження результатів.

На підставі вищевикладеного можемо підсумувати, що цифрові технології виконують важливу роль в організації самоосвітньої діяльності курсантів, забезпечуючи гнучкість, доступність і індивідуалізацію освітнього процесу. Використання LMS-платформ, онлайн-ресурсів, електронних бібліотек, інтерактивних інструментів і мобільних застосунків сприяє підвищенню мотивації до навчання, розвитку навичок самостійної роботи та формуванню здатності до безперервного професійного вдосконалення. Водночас цифровізація освітнього процесу актуалізує питання академічної доброчесності та підсилює значення рефлексії й самооцінювання як важливих механізмів саморозвитку.

Ефективне впровадження інтеграційної моделі українсько-англійської мовної підготовки у військовому закладі вищої освіти потребує створення відповідних організаційно-педагогічних умов. Вони забезпечують цілісність освітнього процесу, узгодженість дій усіх учасників навчання та сприяють формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Наш погляд, до ключових умов належать міжкафедральна взаємодія, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників і належне методичне забезпечення освітнього процесу (рис. 4.2).

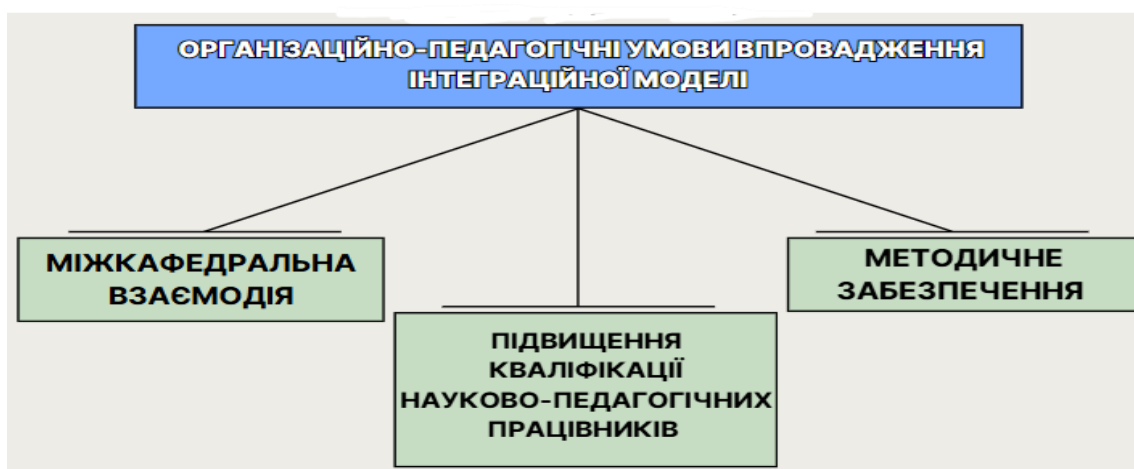

Рис. 4.2. Організаційно-педагогічні умови впровадження інтеграційної моделі. Джерело: розроблено автором самостійно.

Як бачимо, однією з основних умов реалізації інтеграційної моделі є ефективна взаємодія між кафедрами гуманітарного та військово-професійного спрямування. Узгодження змісту навчальних дисциплін дозволяє забезпечити міждисциплінарний підхід, у межах якого мовна підготовка органічно поєднується з професійними знаннями та практичними навичками. Взаємодія кафедр передбачає: спільне планування освітніх програм і навчальних модулів; узгодження термінологічного апарату та професійного змісту; розроблення міждисциплінарних завдань і практичних кейсів; проведення інтегрованих занять і спільних навчальних заходів. Такий формат співпраці сприяє формуванню цілісного освітнього середовища, у якому курсанти одночасно розвивають мовні та професійні компетентності.

Реалізація інтеграційної моделі неможлива без належної підготовки викладачів, які повинні володіти сучасними педагогічними технологіями, інноваційними методами навчання та принципами міждисциплінарної інтеграції. Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників спрямоване на розвиток їх професійної та методичної компетентності. Головними напрямками підвищення кваліфікації є:

- опанування сучасних методик навчання (CLIL, кейс-метод, проєктне навчання);
- розвиток цифрової компетентності й умінь використовувати LMS-платформи;
- удосконалення рівня володіння англійською мовою та професійною термінологією;
- участь у тренінгах, семінарах, міжнародних освітніх програмах і стажуваннях.

Лише підготовлений викладач здатний забезпечити інтеграцію мовної та професійної складової навчання, що підвищує ефективність освітнього процесу.

Важливою організаційно-педагогічною умовою є створення сучасного методичного забезпечення, яке відповідає вимогам інтегрованого навчання.

Воно включає розроблення навчальних програм, методичних рекомендацій, інтегрованих навчальних матеріалів і цифрових ресурсів. Методичне забезпечення передбачає: створення навчально-методичних комплексів із поєднанням мовного й професійного контенту, використання автентичних текстів і матеріалів військово-професійного спрямування, розроблення системи завдань для розвитку професійно-комунікативних умінь, забезпечення доступу до електронних ресурсів, мультимедійних матеріалів і онлайн-платформ. Якісне методичне забезпечення сприяє підвищенню ефективності навчання, створює умови для активної участі курсантів у навчальному процесі та розвитку їх самоосвітньої діяльності.

Отже, ефективне впровадження інтеграційної моделі мовної підготовки у військовому ЗВО можливе за умови створення цілісної системи організаційно-педагогічного забезпечення. Взаємодія кафедр, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та сучасне методичне забезпечення забезпечують узгодженість освітнього процесу, інтеграцію мовної й професійної складових підготовки та сприяють формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Реалізація цих умов створює ефективне освітнє середовище, орієнтоване на якісну підготовку конкурентоспроможного військового фахівця, здатного до професійної комунікації в національному й міжнародному контексті.

Оцінювання рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів є важливим елементом освітнього процесу у військовому закладі вищої освіти. Саме оцінювання дає можливість визначити ефективність мовної підготовки, рівень готовності курсантів до професійної комунікації та відповідність результатів навчання сучасним освітнім і міжнародним вимогам. Система оцінювання має ґрунтуватися на чітко визначених критеріях, показниках та об'єктивних методах діагностики.

Діагностика професійно-комунікативної компетентності передбачає використання комплексу методів та засобів оцінювання, які дозволяють всебічно

визначити рівень сформованості мовних і професійних умінь курсантів. До основного діагностичного інструментарію належать:

- 1) тестування мовних знань і навичок (лексика, граматика, професійна термінологія);
- 2) усні співбесіди та рольові комунікативні завдання;
- 3) моделювання професійних ситуацій і аналіз кейсів;
- 4) виконання письмових завдань (документація, доповіді, аналітичні матеріали);
- 5) спостереження за комунікативною діяльністю курсантів під час практичних занять;
- 6) самооцінювання та взаємооцінювання.

Вважаємо, що комплексне використання зазначених інструментів забезпечує об'єктивність оцінювання та дозволяє врахувати як мовні знання, так і здатність застосовувати їх у професійному середовищі.

Задля визначення рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності доцільно застосовувати рівневий підхід, що передбачає поетапну оцінку розвитку навичок курсантів. Рівні сформованості професійно-комунікативної компетентності зобразимо у вигляді таблиці (табл. 4.2).

Таблиця 4.2.

Рівні сформованості професійно-комунікативної компетентності

Рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності	Опис
Базовий рівень	володіння основними мовними знаннями та елементарними комунікативними навичками, здатність виконувати прості професійні завдання
Достатній рівень	достатній рівень – уміння ефективно застосовувати мовні знання у стандартних професійних ситуаціях, користуватися спеціальною термінологією
Високий рівень	здатність до стратегічної комунікації, аргументованого висловлення позиції, адаптації мовлення до різних умов професійної взаємодії та міжкультурного середовища

Джерело: складено автором самостійно.

Рівневий підхід дозволяє відстежувати індивідуальний прогрес курсантів, коригувати освітній процес та визначати напрями подальшого професійного розвитку.

Оцінювання професійно-комунікативної компетентності у військовому ЗВО має бути узгодженим із міжнародними стандартами мовної підготовки, що забезпечує порівнюваність результатів і готовність офіцерів до міжнародної взаємодії. Особливе значення має відповідність вимогам стандартів НАТО (зокрема STANAG 6001), які визначають рівні володіння англійською мовою за основними видами мовленнєвої діяльності. Кореляція з міжнародними стандартами передбачає:

- адаптацію критеріїв оцінювання до міжнародних вимог;
- використання типових форматів тестових і комунікативних завдань;
- оцінювання практичних мовних умінь у професійно орієнтованому контексті;
- забезпечення готовності курсантів до участі у міжнародних навчаннях і операціях.

Такий підхід сприяє підвищенню якості мовної підготовки та забезпечує конкурентоспроможність майбутніх офіцерів у міжнародному професійному середовищі.

Отже, визначення критеріїв і показників сформованості професійно-комунікативної компетентності є необхідною умовою об'єктивного оцінювання рівня підготовки майбутніх офіцерів. Комплексний діагностичний інструментарій, поєднаний із рівневим підходом до оцінювання, дозволяє всебічно оцінити мовні знання, професійні уміння та здатність курсантів ефективно діяти у службових комунікативних ситуаціях. Узгодження системи оцінювання з міжнародними стандартами забезпечує відповідність результатів підготовки сучасним вимогам військової освіти, сприяє підвищенню її якості та формує готовність майбутніх офіцерів до професійної взаємодії в національному й міжнародному середовищі.

Моніторинг якості мовної підготовки є ключовим інструментом оцінювання ефективності інтегрованої моделі підготовки майбутніх офіцерів. Регулярний аналіз результатів навчання дозволяє визначати рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності, виявляти слабкі та сильні сторони мовної та професійної підготовки, коригувати освітні програми та методики навчання. Використання різних діагностичних інструментів, таких як тестування, усні співбесіди, моделювання службових ситуацій та самооцінювання, сприяє комплексному та об'єктивному відстеженню прогресу курсантів.

Так, тестування дозволяє перевірити рівень знань з лексики, граматики, професійної термінології та розуміння навчального матеріалу. Усні співбесіди оцінюють комунікативні навички, вміння аргументовано висловлювати думку та вести діалог у професійному контексті. Моделювання службових ситуацій створює реальні або наближені до реальності сценарії, де курсанти застосовують знання та навички, приймають рішення та взаємодіють у команді. Самооцінювання сприяє розвитку рефлексії, аналізу власних сильних та слабких сторін і визначенню напрямів подальшого самовдосконалення.

Можливості міжнародної інтеграції відкриваються завдяки відповідності системи оцінювання та навчальних програм міжнародним стандартам, зокрема стандартам НАТО (STANAG 6001, G1200). Це забезпечує порівнюваність результатів підготовки, підвищує рівень готовності офіцерів до участі у багатонаціональних навчаннях, операціях та міжнародних навчальних проектах. Інтеграція мовної підготовки з професійними дисциплінами створює передумови для обміну досвідом із закордонними військовими закладами та залучення курсантів до міжнародних освітніх і наукових програм.

Напрями подальших досліджень включають вдосконалення інноваційних методик мовної підготовки, розвиток цифрових технологій для організації самостійної роботи курсантів, оптимізацію інтеграції української та англійської мов у професійному контексті, а також дослідження ефективності міжкафедральної взаємодії та підвищення кваліфікації викладачів. Особлива

увага може бути приділена вивченню впливу міжкультурної компетентності на професійне спілкування та формуванню стратегічних навичок комунікації в міжнародному середовищі.

Отже, регулярний моніторинг із використанням тестування, усних співбесід, моделювання службових ситуацій та самооцінювання забезпечує комплексне й об'єктивне відстеження прогресу курсантів, дозволяє виявляти сильні й слабкі сторони навчання та коригувати освітні програми. Відповідність системи оцінювання міжнародним стандартам, зокрема стандартам НАТО (STANAG 6001, G1200), відкриває широкі можливості для міжнародної інтеграції, підвищує готовність офіцерів до участі у багатонаціональних навчаннях і операціях, а також сприяє обміну досвідом із закордонними військовими навчальними закладами. Перспективи розвитку передбачають вдосконалення інноваційних методик мовної підготовки, розширене використання цифрових технологій для стимулювання самоосвітньої активності, оптимізацію інтеграції української та англійської мов у професійному контексті та підвищення кваліфікації викладачів. Особлива увага має приділятися розвитку міжкультурної компетентності та стратегічних навичок комунікації, що є критично важливим для успішної професійної діяльності майбутніх офіцерів у міжнародному середовищі.

Висновки. Дослідження присвячене розгляду міждисциплінарної інтеграції української та англійської мовної підготовки у військовому ЗВО. Проаналізовано міждисциплінарність як освітню стратегію в умовах глобальних безпекових викликів, структуру й зміст професійно- комунікативної компетентності офіцера та нормативно- правові та стандартні засади мовної підготовки у військовому ЗВО. Міждисциплінарність виступає ключовою освітньою стратегією сучасності, яка забезпечує синтез знань, методів і підходів різних дисциплін для ефективного вирішення складних освітніх, наукових та професійних завдань. Впровадження міждисциплінарного підходу сприяє формуванню комплексних

компетентностей, системного мислення та здатності майбутніх офіцерів ефективно діяти в умовах глобальних та локальних безпекових викликів.

Виявлено, що формування професійно-комунікативної компетентності офіцера потребує поєднання гуманітарної та професійної підготовки, розвитку мовної особистості офіцера та здатності адаптуватися до різних комунікативних ситуацій. Особлива роль у цьому процесі належить володінню українською та англійською мовами, що забезпечує внутрішню комунікацію, патріотичне виховання та ефективну взаємодію у міжнародному військовому середовищі. Чітка нормативна база забезпечує системність і ефективність мовної підготовки, її відповідність професійним вимогам та здатність готувати офіцерів до діяльності у міжнародному контексті.

Розроблено модель інтегрованої українсько-англійської мовної підготовки, охарактеризовано інноваційні методики формування професійно-комунікативної компетентності та обґрунтовано цифрові технології й розвиток самоосвітньої активності курсантів. Розроблена модель інтегрованої українсько-англійської мовної підготовки поєднує мовні знання та професійні компетенції, враховує принципи компетентнісного підходу, міждисциплінарності, практичної спрямованості, модульності, адаптивності, інноваційності та цифровізації. Вона забезпечує цілісний підхід до підготовки офіцера, здатного ефективно комунікувати у національному та міжнародному професійному середовищі.

Інноваційні методики навчання, зокрема CLIL-підхід, кейс-метод, моделювання службових ситуацій, дебати, брифінги, стратегічні комунікації, проєктне та проблемно-орієнтоване навчання, сприяють активізації освітнього процесу, розвитку критичного мислення, комунікативної активності та практичних умінь курсантів. Використання цих методів забезпечує інтеграцію мовної та професійної підготовки й наближає освітній процес до реальних умов служби.

Цифрові технології відіграють ключову роль у розвитку самоосвітньої активності курсантів, підвищенні гнучкості та доступності навчання, формуванні навичок самостійної роботи та здатності до безперервного

професійного вдосконалення. LMS-платформи, онлайн-ресурси, електронні бібліотеки, інтерактивні інструменти та мобільні застосунки сприяють підвищенню мотивації до навчання та розвитку мовної особистості сучасного військового.

Наведено організаційно-педагогічні умови впровадження інтеграційної моделі, критерії та показники сформованості професійно-комунікативної компетентності, а також здійснено аналіз результатів та перспектив розвитку. Аналіз організаційно-педагогічних умов показав, що успішна реалізація інтеграційної моделі можлива лише за наявності комплексної системи взаємодії кафедр, підвищення кваліфікації викладачів і сучасного методичного забезпечення. Така організаційна структура забезпечує узгодженість освітнього процесу, інтеграцію мовної та професійної складових підготовки і формування професійно-комунікативної компетентності курсантів.

Визначення чітких критеріїв і показників сформованості професійно-комунікативної компетентності, застосування комплексного діагностичного інструментарію та рівневого підходу до оцінювання дозволяють об'єктивно відстежувати прогрес курсантів, коригувати навчальні програми та підвищувати ефективність освітнього процесу. Узгодження системи оцінювання з міжнародними стандартами, зокрема стандартами НАТО (STANAG 6001, G1200), забезпечує порівнюваність результатів і готовність офіцерів до професійної та міжнародної взаємодії.

Моніторинг результатів навчання, що включає тестування, усні співбесіди, моделювання службових ситуацій і самооцінювання, дозволить виявляти сильні та слабкі сторони підготовки курсантів і визначати напрями подальшого вдосконалення освітніх програм. Перспективи розвитку інтегрованої мовної підготовки пов'язані з удосконаленням інноваційних методик, активним використанням цифрових технологій для стимулювання самоосвітньої діяльності, оптимізацією інтеграції української та англійської мов у професійному контексті, підвищенням кваліфікації викладачів, а також

розвитком міжкультурної компетентності та стратегічних навичок комунікації, що є критично важливими для успішної професійної діяльності майбутніх офіцерів у національному й міжнародному середовищі.

References

- Антонян, І. М., & Попович, Н. Г. (2021). Особливості професійної мовної підготовки курсантів військового закладу вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, (82), 5–8. doi.org
- Гарькавий, Є. М. (2023). Організація стратегічних комунікацій відповідно до стандартів НАТО. *Вісник ДонНУ імені Василя Стуса. Серія: Політичні науки*, (8), 60–66. doi.org (додайте DOI за наявності)
- Гончарова, І. П. (2023). *Цифрові технології в освіті як засіб покращення доступності та ефективності навчання*. Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти. <https://lib.iitta.gov.ua/734946>
- Добровольська, В. А. (2025, 23 жовтня). Clil-підхід у викладанні соціально-гуманітарних дисциплін: стратегія інтеграції англomовного контенту. *Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 46–49).
- Міністерство оборони України. *Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України (на 2021–2025 роки)*. <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/dorozhnia-karta-vdoskonalennia-movnoi-pidgotovki-u-zbroinikh-silakh-ukraini-na-2021-2025-roki>
- Іщенко, А. (2022). Міждисциплінарний підхід як пріоритетна стратегія розвитку вищої освіти в країнах ЄС. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (2), 255–266.
- Калинюк, Н. В. (2013). Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників як педагогічна і фахова проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки*, (3), 113–120.
- Ковальчук, І. С. (2018). *Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах* [Кандидатська дисертація, Житомирський державний університет імені Івана Франка].
- Колот, А. М. (2014). Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності. *Соціальна економіка*, (1–2), 76–83.
- Курільченко, М. О. (2024). Застосування цифрових технологій в організації самоосвітньої діяльності здобувачів вищої освіти. *Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія*, 2(4), 55–60.
- Лавінда, С. Д. (2019). Застосування інноваційних технологій при формуванні професійно-комунікативної компетентності. *Scientific Journal Virtus*, (34), 105–108.
- Лагодинський, О. С. (2018, 26 квітня). Досвід іншомовної підготовки в збройних силах Великої Британії. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с. 301–302). ВІКНУ.

- Макух, Д. (2023). Міждисциплінарний підхід як інноваційна стратегія сучасної вищої школи. *Молодий вчений*, 6(118), 51–55. doi.org (додайте DOI за наявності)
- Манжос, Е. О. (2016). Формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця аграрної галузі. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 71(1), 130.
- Машкіна, І., & Носенко, Т. (2017). Досвід міждисциплінарного проектно-орієнтованого навчання при підготовці магістрів за спеціалізацією «соціальна інформатика». *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, (3), 266–273. doi.org
- Нечитайло, І. С. (б. д.). *Міждисциплінарність як основа розвитку сучасного університету та його освітніх програм*. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3c3cefa-ac7a-463d-8abe-9d9d93e6f33e/content>
- Національний університет оборони України. *Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України*. <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf>
- Міністерство оборони України. (2017, 23 травня). *Про затвердження Інструкції про курси іноземних мов у Збройних Силах України* (Наказ № 286). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0746-17#Text>
- Третько, В. (2013). Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх магістрів міжнародних відносин. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, (6), 94–102.
- Шломенко, О. Б. (2011). Структурні компоненти професійно-комунікативної компетентності фахівців економічного профілю. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, (36), 189.
- Шмідт, Т. (2025). Методи формування міжкультурної компетентності у майбутніх військових фахівців. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 41(2), 169–181.
- Dziuba, Y. P., Halchenkova, M. Y., & Zhukova, A. R. (2025). The use of English-language materials of cultural heritage of Ukraine and library resources for the formation of patriotic and intercultural competences of military university teachers. *University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings*, (10), 108–114. https://doi.org/10.15802/unilib/2025_348044
- Warwick International Higher Education Academy. (n.d.). *Interdisciplinarity*. University of Warwick. https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/academy/keythemes/interdisciplinarity/
- Irwanto, I., Wahyudiati, D., Saputro, A. D., & Lukman, I. R. (2023). Massive open online courses (MOOCs) in higher education: A bibliometric analysis (2012-2022). *International Journal of Information and Education Technology*, 13(2), 223–231.
- NATO Standardization Office. (n.d.). *STANAG 6001: Language proficiency levels*. National Defence University of Ukraine. https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf
- Frodeman, R. (Ed.). (2017). *The Oxford handbook of interdisciplinarity* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Zhukova, A. R., & Mykytenko, N. O. (2025). The role of library and information environment in the formation of foreign language communicative competence of future specialists in armaments and equipment of engineering troops. *University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings*, (10), 255–261. https://doi.org/10.15802/unilib/2025_347708

ПІСЛЯМОВА

Другий випуск колективної монографії «Міждисциплінарні виміри інновацій: від теорії до практики соціально-економічного розвитку» став логічним завершенням чергового етапу комплексного наукового пошуку, що об'єднав зусилля вітчизняних дослідників навколо ідеї системної модернізації суспільства. Матеріали видання відображають еволюцію наукової думки – від глибоких теоретичних узагальнень до конкретних практичних моделей, що інтегрують економічні, соціальні, педагогічні та технологічні аспекти. В умовах історичних викликів, пов'язаних із повоєнною відбудовою України, представлена праця формує цілісне бачення інновацій як ключової передумови розбудови стійкої та людиноцентричної держави.

Найбільш вагомим висновком, що об'єднує всі розділи монографії, є констатація фундаментальної парадигмальної зміни: світ остаточно переходить від моделі технологічного детермінізму Індустрії 4.0 до гуманістичної парадигми Індустрії 5.0. Дослідження переконливо доводять, що успіх у майбутньому чекає на ті системи, які зможуть забезпечити синергію людського інтелекту та креативності з потужністю машинних систем, інтегруючи принципи соціальної відповідальності та маркетингу цінностей у кожную сферу діяльності. Це підтверджується представленими у роботі прикладами соціального підприємництва та впровадження штучного інтелекту як інструменту підсилення людського потенціалу.

Аналіз структури видання дозволяє стверджувати, що освітня система є стратегічним епіцентром, з якого починається будь-яка суспільна трансформація. Обґрунтовано, що побудова інноваційної економіки неможлива на основі застарілих освітніх моделей. Саме тому значна частина монографії присвячена трансформації ролі педагога – від транслятора знань до фасилітатора й модератора, який створює умови для персоналізованого навчання за допомогою Big Data та цифрових платформ. Інвестиція в нового вчителя та

створення безпечного, інклюзивного освітнього середовища визначено авторами як найбільш стратегічний внесок у майбутнє.

Принциповим висновком монографії є також неможливість досягнення тривалого ефекту через ізольовані, фрагментарні рішення. Успішна модернізація потребує міждисциплінарності та системності, де цифрові технології, стратегічний менеджмент людським капіталом та соціальні ініціативи діють як єдина екосистема. Приклади розробок для дітей з особливими освітніми потребами чи моделей бюджетування в умовах форс-мажору демонструють, що справжні інновації народжуються саме на перетині дисциплін та секторів.

Зрештою, ця колективна праця постає не просто як академічне дослідження, а як надійний «компас» для українського суспільства в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Вона окреслює контури майбутнього України, заснованого не на сировинній економіці, а на знаннях, творчості та глибокій повазі до людини. Редакційна колегія та авторський колектив висловлюють сподівання, що посіяні на цих сторінках зерна ідей стануть підґрунтям для нових наукових пошуків, успішних бізнес-проектів та виважених державних рішень

Далі буде...

*Швардак Маріанна
Попович Оксана
Іванова Вікторія*

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>